

Кудрявський Іван Володимирович
кандидат політичних наук, докторант,
Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-566-5-43>

**ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ
ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ
В ДОВГОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ**

Планування та реалізація захисту безпеки інформаційного простору на рівні держави у стратегічній перспективі завжди було фактором, який впливав на історію. Нерідко такий вплив був визначальним. Тому, документи й алгоритми такого планування нерідко намагалися засекречувати, а їх створення та реалізація являє собою складний механізм. Його налагодження та приведення до ефективного функціонування особливий вид управлінського мистецтва, адже конкуруючі суб'єкти теж вживають заходів щодо реалізації своїх стратегій і, зазвичай, цілі таких суб'єктів бувають взаємовиключними.

На стратегічному рівні інформаційну політику держави не можна відокремлювати від інших сфер державного управління. Вона тісно пов'язана із внутрішньополітичними процесами, ще більше – із зовнішньополітичними. Прорахунки в інформаційній політиці та недостатня ефективність захисту безпеки інформаційного простору, як внутрішнього так і зовнішнього, який прямо стосується держави, може мати трагічні наслідки, і навіть фатальні для існування самої держави. Одним з яскравих прикладів неадекватної оцінки ситуації під впливом процесів в інформаційному просторі, та відповідно, згубного у стратегічній перспективі прийняття рішення з боку українського державного керівництва є Будапештський меморандум. Науковці та практики у сфері міжнародного права досі сперечаються, що це було: політична домовленість, політична угода, дипломатичний документ чи міжнародний договір [1. с. 251]. На

практиці ж ми бачимо, що невизначеність понять навіть на доктринальному рівні та безвідповідальність державного керівництва при підписанні меморандуму призвели у довгостроковій перспективі до воєнної агресії сусідньої держави, відсутності стримуючих факторів, одним з яких безумовно була наявність ядерної зброї та, фактично геноциду українського народу внаслідок російської агресії. Варто відзначити, що сам по собі Будапештський меморандум і його сприйняття суспільством, зокрема відсутність активних акцій протесту з боку населення України стали можливими внаслідок низки прорахунків в інформаційній політиці держави, характерних практично для всього періоду української незалежності.

В умовах, коли Сили оборони України реалізують відсіч російській широкомасштабній агресії а держави, які, зокрема, були гарантами безпеки України, за тим же Будапештським меморандумом, за фактом становлять загрозу для української державності, ретроспективний історичний аналіз важливий, однак, аж ніяк не може задовольнити потреб розбудови механізмів державного управління у сфері захисту безпеки інформаційного простору.

Радянсько-російська концепція «дружби народів» та «братніх народів», яка фактично протягом століття застосовується у якості когнітивної зброї для послаблення національного опору імперському домінуванню, залишається активною (на окупованих територіях, особливо у навчальних закладах, її і зараз намагаються реанімувати російські окупанти), не кажучи уже про різноманітні пропагандистські заходи та інформаційно-психологічні акції російських спецслужб, спрямовані не лише на внутрішні, але й на зовнішні цільові аудиторії. Власне концепцію «дружби народів» було введено 1936 року на заміну імперської ідеологемі культурної та політичної ієрархії. Ця «дружба народів» веде за собою поняття великого російського народу. Концепція «братніх народів» – це хворий витвір радянської пропаганди на заміну російської імперської концепції «триєдиного народу». Це спроба насильно прив'язати українську історію до російської та заперечити право українців і білорусів на власний історичний вибір [2, с. 19]. Такі концепції, а також ресурси, вкладені в їх реалізацію московськими

правителями незалежно від задекларованої форми державного правління й державного устрою росії говорять про те, що стратегічний противник та основна стратегічна загроза українській державності й фізичному виживанню кожного українця застосовує планування у стратегічній перспективі і реалізовує виконання своїх задумів, трансформуючи їх залежно від обставин, протягом багатьох століть. І якщо активний опір Сил оборони України та українського громадянського суспільства на даний момент робить концепцію «братніх народів» абсурдною, це зовсім не означає, що при нагоді російські окупанти не намагатимуться її реставрувати у тому чи іншому вигляді на захоплених територіях і при цьому не матимуть певного успіху.

Динаміка змін характеру бойових дій та посилення ролі і значення в кінцевому результаті збройних конфліктів інформаційної складової тим більше ставить питання необхідності стратегічного планування інформаційних ефектів та ефектів від реалізації інформаційної політики держави в цілому. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, починаючи від обчислювальних спроможностей та закінчуючи наповненням і “навчанням” штучного інтелекту, зокрема його самонавчанням для виконання заздалегідь визначених завдань, ставить під питання не просто можливість збереження громадянського суспільства як такого в умовах активного застосування технологій диверсифікації та управління натовпом, відомих і в далекому минулому, але й індивідуальну безпеку психічного здоров'я кожної особистості.

У сучасній когнітивній війні людський розум формує поле бою. Когнітивна війна насамперед націлена на пізнання, яке є ментальним процесом набуття та осмислення знань, а також інтерпретації та сприйняття інформації. Спираючись на психологічну війну минулого, яка використовувала пропаганду для впливу на емоції, когнітивна війна використовує сучасні технології, щоб “вибудовувати упередження або розумові автоматизми, провокуючи викривлення уявлень, їх спотворення, зміни рішень або навіть гальмування дій, а також для того, щоб спричинити катастрофічні наслідки як на індивідуальному, так і на колективному рівні [3]. Можна констатувати, що на зміну пропаганді та інформаційно-

психологічним операціям, які відігравали значу роль в ході протистояння в інформаційному просторі протягом минулого століття уже сьогодні прийшли когнітивна війна та операції впливу. Не можна сказати, що вони не були відомими людству раніше, але сучасні технології перетворили ці засоби ведення бойових дій та досягнення цілей зі складної елітної зброї, доступної незначній кількості вузьких спеціалістів, фактично у засіб масового ураження, який застосовується повсякчас без огляду на простір ведення бойових дій та не обмежується жодними конвенціями, не кажучи уже про практичну неможливість його обмеження через організаційну, технічну та іншу проблематику.

Складність вивчення стратегічних (довгострокових) наслідків рішень, які приймаються в ході розбудови та реалізації механізмів державного управління у сфері захисту безпеки інформаційного простору, полягає ще й у тому, що необхідно враховувати можливості інструментів і методик, які станом на зараз можуть бути навіть не винайденими, або, щонайменше, достатньо добре засекреченими, а вже через декілька років матимуть можливість у випадку їх застосування стати ключовим вирішальним фактором збройного протистояння, досягнення дипломатичних, політичних чи інших цілей різними учасниками наповнення інформаційного простору, включаючи ворога. Для хоча б умовного уявлення про такі інструменти, не кажучи уже про адекватне врахування їхнього впливу та хід подій у майбутньому в ході розбудови механізмів державного управління та коригування їх функціонування необхідна професійна фахова розвідка та якісне прогнозування. В іншому випадку оцінка майбутніх змін конкурентного інформаційного середовища буде просто неадекватною. Як розвідка, так і адекватне прогнозування, засноване на коректних даних (знову ж таки пов'язаних з роботою розвідки), завжди вимагали колосальних фінансових і рідкісних кадрових ресурсів, з якими природно має проблеми держава, яка змушена захищатися від противника, що багатократно переважає її за усіма чисельними показниками.

Список використаної літератури:

1. Стешенко В. Міжнародно-правова характеристика Будапештського меморандуму 1994 року. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 6. С. 251–254. URL: https://lsej.org.ua/6_2016/70.pdf (дата звернення 25.02.2025).
2. Вівсяна І. Радянський концепт «дружба народів» у сучасних підручниках з історії. *Історія та археологія*. 2024. № 2. С. 17–27. DOI: <https://doi.org/10.32782/cusu-hist-2024-2-2> (дата звернення 25.02.2025).
3. Семенюк Н. Когнітивна війна в сучасній архітектурі гібридної війни. *Міжнародний науковий журнал “Military Science”*. 2024. Вип. 2 (3). С. 99–107. DOI: <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.3.08> (дата звернення 25.02.2025).
4. Daniel Nikoula, Dave McMahon. *Cognitive Warfare: Securing Hearts and Minds*. University of Ottawa. July 2024. URL: <https://infolab.uottawa.ca/common/Uploaded%20files/PDI%20files/InfoLab%20-%20Cognitive%20Warfare,%20Securing%20Hearts%20and%20Minds.pdf> (дата звернення 25.02.2025).
5. Мерфі, LCEF, Бендер, MGC, Шефер, MLJ, Шепард, MMM, і Вільямсон III, MCW (2025). Інформаційні операції: *Wisdom warfare for 2025*. У дослідницькій статті, представлений BBC. URL: https://libraryofrickandria.com/wp-content/uploads/2024/05/2025_volume1.pdf (дата звернення 01.03.2025).